

USKONPUHDISTUS ON TULOSSA

Pekka Ervastin esitelmä 18.1.1931

Uskonpuhdistus on tulossa, reformationin täytyy tapahtua sekä katolisissa että protestanttisissa kristillisissä kirkkoissa. Jos eivät kirkot tahdo, että heidän vuosisatoja ja -tuhansia kestänyt työnsä menee hukkaan, että se jää aivan tarpeettomaksi, että ihmiskunnan täytyy se heittää pois niinkuin jokin kulunut ja hyödytön, vaan jos kirkot tahtovat, että tämä meidän länsimaalainen sivistyksemme yhä saa jotain hyvää uskonnolla ja kirkolta, silloin näissä kirkkoissa täytyy tapahtua uskonpuhdistus. Se ei ole silloin ainoastaan semmoinen kuin Lutherin aikana, jolloin parhaassa päässä oli kysymys elämästä, siitä, että papiston ja kirkon ruhtinaitten elämä ei ollut semmoinen, kuin kristityiltä saattoi odottaa, vaan se on koskeva enemmän vielä opillisia seikkoja kuin elämää. Me emme enää, kuten Lutherin aikana, saata sanoa, että kirkkoissa tapahtuisi niin suuria väärinkäytöksiä ja rikoksia itse elämässä, sillä kristillisissä piireissä yritetään elää säädyllistä elämää, joskaan emme voi sanoa, että se on Kristuksen mukaista elämää. Nyt tulee kysymys enemmän oppien muuttamisesta. Meidän aikamme ihmiskunta tuntee omassatunnonaan ja sydämessään, että jotain väärää tapahtuu kristillisen käytännön ja elämän alalla, kuten esim. sodassa ja sodan uhatessa kirkolliset virkamiehet kirkon nimessä siunaavat sotajoukot ja sotaliiput siinä mielessä, että Jumala antaisi voiton näille joukoille ja lipuille. Unohdetaan se sääntö, jonka kaikki kristityt tunnustavat, että on rakastettava kaikkia ihmisiä yhtä paljon, ei ole tehtävä eroa eri kansakuntien välillä. Siis sodan syttyessä tai sitä käydessä rukoiltaisiin kirkkoissa ja siunattaisiin liput ja joukot esim. siinä mielessä, että viholliselle toivottaisiin menestystä tai että jumalallinen oikeus tapahtuisi eikä suinkaan meidän itsekkäät toiveemme. Niiden ei tarvitse täytyä; jos olemme

väärässä, tapahtukoon meille kuinka paljon pahaa tahansa. Jos niin rukoiltaisiin, silloin voisi meidän kristillisen ihmiskuntamme omatunto sitä jonkun verran hyväksyä. Mutta meidän omatuntomme ei enää hyväksy mitään sotaa, se ei ymmärrä, että täytyy hävittää koteja ja tappaa ihmisiä, vaan se ymmärtää, että meidän täytyisi ratkaista kansojen väliset riidat järjen, eikä miekan ja kanuunan avulla.

Sentähden katsomme aivan oudoksuen sitä ilmiötä, että kirkot vielä joka paikassa saavat siunata sotalippuja ja pyytää menestystä omille joukoilleen. Tämä ei ole inhimillisesti luonnotonta, me aina pyydämme kaikkea hyvää omillemme, mutta se ei saa tapahtua Jumalan nimessä, sillä meidän omatuntomme ymmärtää, ettei se ole Jumalan palvelemista, vaan Saatanan. Kun minä rukoilen itselleni ja omalle maalleni ja vetoan jumalallisiin voimiin, että minun maalleni täytyy tapahtua hyvin, muille tulkoon mitä kärsimyksiä tahansa, niin silloin en muuta palvele, kuin itsekkyyden ruhtinasta.

Sentähden meidän aikamme omatunto ei hyväksy tämmöistä uskonnon nimessä. Ja meidän täytyy tunnustaa, että näin on kirkoissa myös alettu ymmärtää. Sentähden on uskonpuhdistus tulossa, sillä kaikissa maissa ja kirkoissa tuntevat uskovaiset ja papit, etteivät he enää saa palvella perkelettä, itsekkyyttä, eivät saa asettaa tyynyjä ja pehmeitä patjoja intohimojen tueksi. He ymmärtävät, että jos on uskonto mitään todellista, jos kirkon papisto tahtoo oikeuden ja rakkauden Jumalaa palvella, sen täytyy asettua jyrkästi tuomitsevalla kannalle kaiken itsekkyyden suhteen, sen täytyy vedota ainoastaan kaikkien kansojen omiintuntoihin, sydämeen ja järkeen. Nyt aletaan tätä huomata, ei ole ennen pitkin vuosisatoja ja -tuhansia sitä kristillisissä kirkoissa huomattu. Mutta nyt on todella uskonpuhdistus tulossa ja astuu suurin askelin meidän luoksemme, sillä ihan kirkon piireissä sitä kaivataan.

Jos siirrymme elämän kysymyksestä oppikysymykseen, niin huomaamme, kuinka kirkkojen uskonnollisissa käsitteissä on

hirmuisen paljon elähtänyttä, väärää, poistyöntävää, kuten ikuisen kadotuksen, helvetin oppi ja oppi perkeleestä. Se kauhistuttaa nykyajan ihmiskunnan omaatuntoa. En sano, että se kauhistuttaa kaikkia yksilöitä, on paljon ihmisiä, joiden mielestä heidän maailmankuvaansa kuuluu oppi helvetistä ja ikuisesta kadotuksesta ja perkeleestä. Minne joutuisi heidän käsityksensä Jumalasta, maailmasta ja muusta, jos heidän rakas perkeleensä heiltä otettaisiin! Kaikki seisoi päällään, maailma menisi nurin, jos ei olisi paholaista. Näin epäilemättä monet ajattelevat pitkin saloja, pitkin niitä paikkoja, joissa on kristillisen kirkon vaikutus saanut tällaisen mielentilan aikaan pitkin vuosisatoja. Mutta kaikista niistä ihmisistä, jotka ovat heränneet ajattelemaan itse, on tällainen oppi luonnon. Sentähden huomaamme semmoisessa maassa, kuin Ruotsissa, että itse arkkipiispa, tuo oppinut Nathan Söderblom, on asettunut täysin suvaitsevalle kannalle. Hän ei epäilemättä itse sydämessään hyväksy perkelettä tai helvettiä, mutta ei hän luonnollisesti ole voinut muuttaa kirkon oppia niin, että helvetti ja perkele olisi pyyhkäisty pois kirkon opista Ruotsissa. Ruotsissa on paljon niitä, jotka eivät ymmärrä sitä, ettei perkelettä olisi. Syntyi hirmuinen hälinä, kun eräs pappi rupesi saarnaamaan kristillistä oppia ilman helvettiä. Suuri joukko nousi ja sanoi: „Nythän meiltä riistetään isien usko“. Sentähden ei arkkipiispa Nathan Söderblom voi poistaa sitä oppia kokonaan, mutta niin paljon kyllä on hän saanut aikaan, että ne papit, jotka tahtovat saarnata kristinoppia ilman helvettiä, ovat saaneet sitä tehdä vapaasti, heitä ei ole raastettu oikeuden eteen vastaamaan teoistaan. Sentähden meidän arkkipiispamme Johansson sanoi: „Ei arkkipiispa Söderblom voi tulla tänne arkkipiispana, sillä hän on melkein luopunut kristinuskosta.“ Nyt meidän arkkipiispamme on vainajana ja on saanut oppia ajattelemaan asioita toisin. Mutta minä uskon ja ajattelen, että täällä meilläkin jo kirkoissa puhutaan enemmän ja suuremmalla painolla Kristuksesta ja Jumalasta ja semmoisista asioista, jotka

voivat lämmittää nykyajan ihmisen sydäntä, eivätkä sodi hänen omaatuntoaan vastaan.

Mutta kun ajattelen toista naapurimaata, Venäjää, olen huomaavinani, että siellä tapahtuu paljon enemmän kapinaa kaikkea järjestettyä kreikkalais-katolisuutta vastaan. On käymässä esim. suuri juutalaisten kääntymys, satojatuhansia juutalaisia on kääntynyt kristityiksi, ja he ovat saaneet paremman aseman Venäjällä, niin että jos jotakin juutalaista vainotaan, hän voi paeta heidän luokseen. Eräs ameriikkalainen on antanut kehoituksen, että juutalaisten pitäisi nyt ottaa tutkiakseen koko Jeesuksen historia, että he huomaisivat, menettelivätkö juutalaiset oikein vai väärin, kun tuomitsivat Jeesuksen. Nämä Venäjän juutalaiset ovat sydämensä pakosta kääntyneet kristinuskoon ja omaksuneet Jeesuksen opin. Sitten Venäjällä on eräs semmoinen liike, joka ei ole suorastaan kreikkalais-katolisen kirkon sisällä, mutta ei ole myöskään kirkon vastainen liike. Se on muodostanut oman kirkkonsa, joka on vanha kreikkalais-katolinen kirkko, semmoinen, joka pyrkii uudestaan ottamaan käytäntöön kaikkea vanhaa kristillisyyttä, mitä oli alkuperäisessä kreikkalais-katolisessa kirkossa, silloin kun se noudatti apostolien antamaa järjestystä. Siihen liikkeeseen kuuluu satojatuhansia ihmisiä, ja vaikka tuo luku on pieni Venäjän koko väestöön nähden, niin on se sentään koko huomattava. Nuo ihmiset ovat kuin hiivapalasia venäläisessä kattilassa. Tällä liikkeellä on norminaan rakkaus. Tuo vanha kirkko on ymmärtänyt, että koko sen sisältö on rakkaudessa ja palvelemisessa. Jeesuksen seuraaminen ei voi tapahtua muuten kuin rakastamalla ja palvelemalla. Tämä liike on uudistanut, herättänyt elämään monia vanhoja tapoja. Ja minun mieleeni muistuu eräs vanha tapa, hyvin omituinen, huomattava tapa, joka on ollut alkuperäisessä kristillisessä kirkossa. Historiaa kun luemme, niin huomaamme, että kreikkalais-katolinen kirkko pyrkii olemaan lähempänä apostoleita ja uskollisempi Jeesukselle Kristukselle kuin roomalais-katolinen kirkko. Se omituinen ja kaunis tapa, jonka tämä vanha apostolinen kirkko Venäjällä on

uudestaan ottanut käytäntöön, koskee ystävien välistä liittoa. Kun lapsena luin Andersenin satuja, oli niiden joukossa eräs, jonka nimi oli „Ystävyiden liitto“. Siinä kerrotaan eräästä vanhasta tavasta Albaniassa. Jos kaksi nuorukaista tahtoi tehdä veljesliiton, veriliiton, jolloin he lupasivat ehdottomasti seisoa toisten puolesta ja palvella toisiaan pitkin elämää, niin he ottivat vastaan joltakin aivan viattomalta tytöltä, esim. jommankumman sisarelta, vihkimyksen kirkossa alttarin edessä. Nuori tyttö vihki heidät veriveljiksi: he eivät saaneet koskaan pettää toisiaan. Jos he molemmat esim. olisivat rakastuneet samaan tyttöön, niin ei kumpikaan toivoisi, että hänen täytyy saada tuo tyttö, vaan että ystävä saisi hänet. Ja heidän oli annettava tytön itsensä ratkaista, ja jos tyttö valitsee jommankumman heistä, niin toinen palvelisi sitten heitä.

Nyt Venäjällä tässä liikkeessä on otettu tuo sakramentti uudestaan käytäntöön, sillä se on ollut vanha sakramentti, jossa kaksi ystävää vihittiin ehdottomasti uskollisiksi toisilleen. He nimittävät sitä veljesliitoksi, ja pitävät, että se on välttämätön ehto veljeyden toteuttamiseksi maailmassa.

Sitten on Venäjällä olemassa hyvin suuri vapaa uskonnollinen liike, ja se käsittää myös satojatuhansia ihmisiä. Kaikki nämä ihmiset saavat kärsiä bolsheviikkien puolelta vainoa, mutta he eivät välitä siitä, he ovat kuin marttyyreja kristikunnan alkuaajoilta. On hyvin suurta nyt käymässä Venäjällä. Tämä kolmas liike keskittyy siihen, että todellinen kristinusko on Jeesuksen Kristuksen seuraamista, ei mitään muuta. Minä aivan hämmästyin, kun sain lukea tästä erään venäläisen professorin teoksesta. Sillä tavalla me olemme aina ajatelleet Ruusu-Ristissä, ei mitään muuta kristinuskoa ole. On sitten kaikenlaista sekoitusta, mutta kristinusko ei voi olla muuta kuin Jeesuksen Kristuksen seuraamista. Siis, jos tahtoo olla kristitty, täytyy tunnustaa kaikki Jeesuksen Kristuksen käskyt. Ja mittapuuna, missä määrin olen kristitty, on siinä, missä määrin seuraan niitä käskyjä.

Tämä on aivan luonnollinen käsityskanta meille, mutta sain kuin suuren kylvyn, kun luin, että Venäjällä tapahtuu tuommoista, keskellä tuota hornan kattilaa ja kaikkea kärsimystä tapahtuu tuommainen nousu ja herämys. Siinä on tulevaisuuden toivoa, ja se osoittaa puolestaan, että Venäjän tila ei ole toivoton, Tolstoin isänmaa ei ole toivoton. Vielä tulee se kansa nousemaan ja heittämään päältäään kaikki luonnottomat ikeet.

Sen kirjan, jonka luin, on kirjoittanut eräs professori, joka on juuri tämmöinen kristitty, kuuluu näihin vapaakristittyihin. Hän on karkoitettu Venäjältä, mutta hän ei ole sanonut yhtään pahaa tai katkeraa sanaa bolshevikeista, hänen mielestään Venäjän henkinen tila ennen oli niin kurja, ja nyt pusertuu siitä esiin se, mikä siinä on hyvää. Esimerkkinä tuosta hän mainitsee seuraavan tapauksen: Bolshevikithan takavarikoivat kaiken yksityisen omaisuuden, jos joku on liian rikas heidän mielestään, sanovat he: tämä on kansallista omaisuutta. Oli muun muassa eräs tehtaanomistaja, en muista hänen nimeänsä, ja hän oli hyvin rikas. Bolshevikit takavarikoivat kaikki hänen tehtaansa, mutta panivat hänet johtajaksi omiin tehtaisiinsa. Hänen asemansa ei ollut loistava, päinvastoin. Mutta joka tapauksessa, kun hän oli muutamia vuosia toiminut johtajana noissa tehtaissa, niin hän eräänä päivänä ilmestyi bolsheviikkihallitukseen komisaarien luo ja sanoi: „Pyydän kiittää teitä siitä, että olette saaneet minut ymmärtämään, mitä elämä on ja etsimään Jumalaa ja totuutta. Nyt tiedän, mitä ihmiselämä on, tunnen Kristuksen, nyt olen sanomattoman onnellinen. Ennen olin ihminen, jolla oli tuloja viisimiljoonaa kultaruplaa vuodessa“ – se on ainakin 200 miljoonaa Suomen markkaa nykyään – „minulla oli erinomainen terveys, matkustin maasta toiseen ja nautin elämästä ja koetin tuhлата nuo rahat ja koetin aina etsiä uusia nautintoja, sillä minulla oli ainainen levottomuus veressäni. Nyt, kun minulla on sen verran, että pysyn hengissä, olen onnellinen, sillä huomaan, kuinka turhaa tuo entinen elämäni oli. Oli väärin, että vein

maasta pois omaisuuteni, en ajatellut kansani parasta. Nyt olen onnellinen, nyt tiedän, mitä elämä on. Siksi tahtoisin teitä kiittää.“ Komisaarit eivät voineet virkkää mitään, mutta ajattelivat itsekseen, että hän on kunnon mies. Eivät he ruvenneet häntä vangitsemaan tai muuta tekemään, vaan kunnioittavat häntä ja antoivat hänen jatkaa tehtaiden johtamista.

Kaikki tämmöinen todistaa minulle, että elämme suuren ajan aamukoitossa. Jos eivät kirkot herää unestaan, niin voi, ei ainoastaan kirkkoja, vaan koko ihmiskuntaa! Mutta niiden täytyy nyt herätä ja etsiä, mitä kristinusko on, kuka Jeesus Kristus on, mitä Hän on opettanut ja mitä Hän odottaa apostoleiltaan ja papeiltaan. Siihen täytyy meidän aikamme kirkkojen vähitellen herätä. Ja mielestäni ei tilanne ole aivan toivoton, minusta vähitellen alkaa elämä virrata kirkkoihin ja pappeihin. Tähän saakka ovat toiset kirkkojen ulkopuolella saaneet huutaa Jumalaa avukseen tähän hirmuiseen pimeyteen, ovat saaneet etsiä Jeesusta Kristusta avuksi ihmiskunnalle siinä hirmuisessa tuskassa ja kurjuudessa, missä ihmiskunta henkisesti on. Nyt alkavat vähitellen nekin, jotka istuvat Mooseksen istuimella, ymmärtää ja niinkuin Jeesus sanoi, avata ovia, että ihmiset pääsevät sisään. Jeesus sanoi: „He istuvat Mooseksen tuolilla, mutta eivät päästä sisään niitä, jotka totuutta janoavat.“ He eivät itse aavistaneet, että Jumala oli sen oven takana, josta eivät itse menneet sisälle, eivätkä päästäneet toisia, kun itse istuivat edessä. Nyt on vielä tilanne samalla tavalla, mutta se ei ole enää toivoton. Kun katselemme kristillisen kirkon historiaa, niin huomaamme niin selvästi, missä kohden olemme nyt ja mikä kuuluu kirkolle ja mikä on sen tehtävä, jos se tahtoo itsensä pelastaa, olla hyödyksi maailmassa. Eihän kirkon pelastamisesta tarvitse puhua, antaa sen mennä raunioksi, jos sillä ei ole tehtävää maailmassa. Mutta miksei kirkolla voisi olla tehtävää, miksei se voisi nousta tietoisuuteen siitä, mitä se voisi tehdä ja ryhtyisi sitä tekemään.

Ajatelkaamme n.s. vanhan ajan loppua ja keskiajan alkua. Vanha aikahan oli se, jolloin vallitsi maailmassa kreikka-

lais-roomalainen sivistys, ja se ei ollut mikään huono sivistys, se oli sivistys, jonka tasalle monessa kohden emme vielä ole päässeet, nousseet, mutta se oli sivistys, joka ei voinut pysyä elämässä, sillä jotain uutta oli tulossa: Jeesuksen Kristuksen sanoma, elämänymmärrys. Ja yksi kuvaava kohta, joka poikkesi kreikkalais-roomalaisesta käsityksestä, oli se, että kaikki ovat veljiä, ei ole eroa rikkaiden ja köyhien välillä, jumalallinen sanoma ei ole ainoastaan rikkaita ja ylhäisiä varten, vaan kaikkia varten. Kreikkalais-roomalaisessa sivistyksessä ei ymmärretty, että voi olla olemassaoloa ilman orjia, eivät he käsittäneet kultuuria ilman orjia. Kaikista jaloin kreikkalainen filosofi, Platon, suorastaan sanoo, kun hän kirjoitti kuuluisan teoksensa valtiosta, että yksi ihmisjoukko on orjia. Oli siis todella uutta, mitä ensimmäiset kristityt toivat esiin elämänvakaumuksessaan: ei ole orjia, hengessä ovat kaikki samallaisia Jumalan lapsia. Olihan Epiktetos, tuo ihmeellinen orja Rooman valtakunnassa, ymmärtänyt, ettei hän ihmisenä ollut huonompi kuin muut. Hän pääsi filosofiassaan kauniisiin tuloksiin, mutta ei hän filosofina saanut suurta liikettä aikaan, ei sitä liikuntaa, minkä Jeesus Kristus sai aikaan. Hänen apostolinsa ja opetuslapsensa levittivät niitä aatteita kuolemalla niiden puolesta. Marttyyrius levitti tuota uutta elämänymmärrystä. Älkäämme ajatelko sitä kristinuskoa, jota me nyt tunnemme, sillä alkuperäinen kristinuskko ei ollut semmoinen; sitä ruvettiin muovailemaan v. 325:n jälkeen. Sitä ennen ei oltu lausuttu anatemaa jälleensyntymisen vuoksi, vasta myöhemmin julistettiin: kirottu olkoon se, joka uskoo, että ihminen on ollut olemassa ennen syntymää ja vielä sitäkin ennen. Semmoista ei ollut alkuaikoina, ihmiset tiesivät, että jälleensyntyminen on olemassa. Jälleensyntyminen oli heille luonnollinen asia, mutta perkelettä heillä ei ollut semmoisessa merkityksessä eikä ikuista helvettiä, kuin myöhemmin sitä opetettiin. Ensimmäisinä vuosisatoina oli kristinuskko juuri sitä uutta elämänymmärrystä, että „minun ei tarvitse tehdä mitään pahaa, ei vuodattaa toisen ihmisen verta, ei valehdella, sillä minun ei tarvitse ajatella

omaa minääni.“ Kristitty toteutti tuota, sillä hän ajatteli: „minut saa tappaa koska tahansa, heittää petojen eteen, se on minun suurin kunniani ja iloni, koska minun oma Vapahtajani kuoli ristipuulla.“ Marttyyrien veri kostutti maata, sentähden tämä kristinusko levisi.

Sitten kristinusko tuli valtionuskonnoksi, Konstantinus Suuri ja hänen jälkeläisensä hyväksyivät sen. Kristinusko on nyt valtion suojeluksessa, se saa järjestää asiat ja vaikka ahdistaa toisia uskontoja, vaikka kostaa pakanoille, että he ennen olivat vainonneet kristitystä. Mutta meidän täytyy iloita siitä, että kristikunta ja kristillinen kirkko tunsu paljon sitä oikeaa elämää ja tahtoi elää ainakin pitkin keskiajan alkua tuota uutta elämää. Eihän se kristinusko keskiajan alussa, 500–600–700–800–900-luvulla, olisi levinnyt, elleivät pyhät ihmiset olisi sitä levittäneet, pyhät apostolit lähteneet eri maihin yksin tai toisten seurassa silloisten pakanoiden kesken saarnaaman kristinuskoa. Paganamaailma oli täynnä semmoista uskoa, että kosto on välttämätön, ei ihminen ole oikea ihminen, ellei hän kosta ystävien ja omaisten puolesta. Vielä viimeisiin aikoihin saakka on tämä verikosto ollut olemassa Korsikassa: ei ole mies eikä mikään, joka ei kosta, jos on tehty vääryyttä. Se on kyllä inhimillisen kaunista, mutta kuitenkin Jeesuksen elämänymmärrys on ottanut sen muodon, että yksityinen ei saa kostaa, valtio on se, joka kostaa. Ja jos ajattelemme Suomea, niin ymmärrämme, kuinka vaikeaa ensimmäisten kristittyjen elämä täällä oli. He kunnioittivat kyllä Henrik-piispaa ja muita, mutta heitä loukkasi se, että asetettiin virkamiehiä. Ennen, jos joku oli rikoksen tehnyt, hänet manattiin käräjiin, jossa vanhimmat ja viisaimmat miehet istuivat ja tuomitsivat. Ja epäilemättä he tuomitsivat oikein, ei kukaan ollut tyytymätön siihen tuomioon. Nyt määrättiin virkamiehiä, vieläpä useimmiten ruotsalaisia, jotka eivät ymmärtäneet kansan kieltä, tuomitsemaan asioita. Tämä loukkasi suomalaisia. Silloin oli jo myöhempi aika, kristinusko tuli vasta 12-vuosisadalla tänne, ja silloin oli jo paljon väärinkäytöksiä roomalaiskatolisen

kirkon opissa, se ei ollut puhdasta kristinuskoa, ei sitä, mitä ensimmäiset marttyyrit levittivät. Me saimme tyytyä kirkolliseen uskoon. Sentähden Suomen kansa on paljon kärsinyt.

Mutta kun me ajattelemme sitten myöhempää kautta meidän kristikuntamme historiassa, kun ajattelemme keskiajan muuttumista uudeksi ajaksi, silloin huomaamme näytelmän, joka muistuttaa aivan sitä näytelmää, mitä näyteltiin roomalais-kreikkalaisessa maailmassa, näytelmää, jota kristikunta näytteli roomalais-kreikkalaisen kulttuurin aikana. Nythän kirkko oli tullut mahtavaksi, nyt se määräsi elämästä ja melkein kuolemas-takin, nyt se sanoi, mitä pitää uskoa ja ajatella. Kreikkalais-roomalaisen kulttuurin saavutukset olivat alkaneet unohtua, aivan kuin sitä kulttuuria ei olisi ollut olemassakaan. Mutta nyt alkoi renesanssi, ja siinä tuo entinen kulttuuri alkoi nostaa päätään ja näyttää, mitä se oli ollut. Oli ihmisiä kristikunnassa, oppineita, jotka ihastuivat tutkimaan kreikkalaista ja roomalaista kirjallisuutta, kulttuuria, taiteellisia saavutuksia, ja niin vähitellen alkoi n.s. filosofinen ja tieteellinen virtaus täällä kristikunnassa. Ihmiset alkoivat etsiä totuutta, he alkoivat kysyä, kuinka asiat ovat, he eivät enää tyytyneet siihen, että asiat päätettiin siten, kuten eräässä kirkolliskokouksessa, jossa papit ja piispat miettivät sitä, kuinka monta hammasta on hevosen suussa, ja kaikki todistivat raamatun avulla, kuinka asia on. Sitten eräs nousi ylös ja sanoi: „Eikö tämä asia olisi yksinkertaisesti ratkaistavissa niin, että otetaan hevonen ja katsotaan, montako hammasta on sen suussa.“ Silloin kaikki huusivat, ettei hän ole kristitty, vaan kerettiläinen, joka ei usko kristillistä sanaa. Mutta nyt eivät ihmiset enää tyytyneet semmoiseen, ja mikä oli seurauksena? Me saamme nähdä sen näytelmän, että tämä uusi totuuden vaatimus sai myös elää ja kasvaa marttyyrien veressä. Aivan kuin vanha roomalainen maailma oli kristityitä vainonnut, nyt kristillinen kirkko rupesi vainoamaan niitä ihmisiä, jotka uskalsivat ajatella. Ei se ottanut mitään todistaakseen, ei selittääkseen, se rautakouralla tarttui niihin uskalikkoihin, jotka

uskalsivat ajatella ja epäillä. Se heitti ne vankeuteen, kidutti, tappoi, poltti. Me tiedämme, miten kristillinen kirkko menetteli, kun se joutui siihen asemaan, missä roomalainen kulttuuri oli ollut silloin, kun kirkko syntyi. Ei kristillinen kirkko ollut mitään oppinut, sen ainoastaan, että valta maailmassa on saavutettava tulella ja miekalla. Kirkko vainosi ja poltti miljoonia ihmisiä. Meidän täytyy tunnustaa se. Giordano Bruno poltettiin Roomassa sentähden, että hän uskalsi uskoa omalla tavallaan. Espanjalainen lääkäri Miguel Serveto, joka keksi sydämen ja keuhkojen välisen verenkierron, oli samalla ajattelija, ja hän kirjoitti kirjan kristinuskon pelastumisesta ja kristinuskon harhoista. Eräässä kokouksessa, jossa oli vapaita ihmisiä – protestanttisuus oli jo käymässä ja ihmiset ajattelivat vapaasti – hän uskalsi puhua kolminaisuusoppia vastaan ja kaikkia dogmeja vastaan. Siellä kokouksessa oli myös Calvin, ja hän hengessään suuttui ja loukkaantui Jumalan puolesta ja meni piispan luo ja ilmoitti, että Serveto on kerettiläinen. Ja Serveton täytyi paeta toisesta kaupungista toiseen, mutta Genevessä hän joutui vankeuteen, sillä Calvinin käsi oli pitkä, ja kirkko tuomitsi hänet poltettavaksi. Mutta jotta hänen sielunsa olisi vähän ehtinyt katua roviolla, kaadettiin kahden tunnin ajalla savivettä hänen päälleen, etteivät liekit heti voineet tehdä tehtäväänsä. Serveto oli aivan tyyni. Niinkuin vanhan ajan marttyyrit, niin uudenkin ajan marttyyrit kuolivat tyyninä omantunnon ja järjen totuuden puolesta.

Niin se oli, ja meidän ei tarvitse luetella lisää esimerkkejä siitä, millä tavalla kirkko menetteli, kun uusi aika oli tulossa. Tämä uusi liike kärjistyi materialismiin viime vuosisadalla. Ja kirkon usko oli tietysti kokonaan hyljätty, kaikki materialistisesti ja oppineesti ajattelevat ihmiset olivat hyljänneet kirkon uskon, heidän maailmankuvansa oli uusi, vapaa, kaunis.

Ja nyt meidän aikanamme, viime vuosisadalla, voimme aivan kuin päinvastaisesti nähdä, että uskonnon puolelta, tai paremmin voisimme sanoa, todellisen uskonnon, viisauden, puolelta on

tapahtunut renesanssi, uusi elämä, joka sanoo: vaikka kirkko ei tiedä, mitä uskonto on, vaikka kirkko olisi kaiken tuon unohtanut ja hylännyt, niin on jotain olemassa. Ja semmoiset liikkeet, kuin teosofinen liike, näyttävät kristilliselle maailmalle, mitä uskonto voi olla ja mitä se alkuaan on ollut. Ja nyt on kysymys siitä, mille kannalle kirkko asettuu tämän uuden renesanssin suhteen. Sillä ei ole muuta pelastusta, kuin juuri tässä renesanssissa. Jos se nyt ottaa osaa siihen renesanssiin, jos kirkko nyt osaa ymmärtää, mitä uskonto on, mitä usko on, mitä Jumala on, kuka Jeesus Kristus on, silloin se pelastuu ja voi tehdä suunnatonta työtä maailmassa. Mutta jos kirkko ei osaa ottaa ajasta vaarin, ei osaa taivuttaa ylpeää niskaansa ottamaan vastaan renesanssia, silloin ----- . Mutta niistä esimerkeistä päättäen, joita alussa mainitsimme, ei tilanne ole toivoton.